

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ХАВОНОВА Віта Іванівна

УДК 336.71 (477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Сучасні тенденції розвитку банківської системи України»

072«Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Віта ХАВОНОВА

Керівник роботи:
Сус Юрій Юрійович,
к.е.н., доцент

Житомир–2025

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, к.е.н., доц. Савченко Наталія Миколаївна

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Олександр ВІЛЕНЧУК

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
допустити до захисту.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № ____ від «____» червня 2025 р.

В. о. завідувача кафедри фінансів і кредиту ____ Лариса НЕДІЛЬСЬКА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Віта Іванівна Хавонова** захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____ Тетяна ТОВСТУХА

«____» червня 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Хавонова В.І. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України – *Кваліфікаційна робота на правах рукопису.*

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено сучасний стан та основні тенденції розвитку банківської системи України в умовах трансформаційних змін економіки. Особливу увагу приділено аналізу ключових показників діяльності банків, виявлено проблеми функціонування та запропоновано перспективні напрями розвитку галузі.

Ключові слова: банківська система, банківські установи фінансова стійкість, кредитування, банківські активи, економічне зростання.

SUMMARY

Khavonova V.I. Current Trends in the Development of the Banking System of Ukraine – *Qualification work as a manuscript.*

Qualification thesis for the Bachelor's degree in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – Polissia National University, 2025.

The qualification paper examines the current state and main trends in the development of Ukraine's banking system under the conditions of economic transformation. Particular attention is paid to the analysis of key performance indicators of banks, the identification of operational challenges, and the proposal of promising directions for the sector's development.

Keywords: banking system, banking institutions, financial stability, lending, banking assets, economic growth.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	7
Висновки до Розділу 1.....	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	12
Висновки до Розділу 2.....	18
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	19
Висновки до Розділу 3.....	22
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Банківська система відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та підтримці економічного зростання, особливо в умовах війни, економічної нестабільності та потреби у після кризовому відновленні. Сучасний етап її розвитку в Україні характеризується глибокими структурними змінами, спричиненими як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами. Це вимагає наукового аналізу новітніх тенденцій, оцінки ефективності дій регулятора та пошуку шляхів підвищення стійкості банківських установ.

Проблематика ефективності функціонування банківської системи України стала предметом наукового інтересу багатьох зарубіжних дослідників, зокрема Д. Григоряна, В. Маноле, О. Мертенса, Й. Ургі, Л. Кий та І. Айзіка. Водночас теоретичні й практичні питання розвитку вітчизняного банківського сектору активно вивчали українські науковці й фахівці, серед яких І. Дьяконова, О. Васюренко, В. Геєць, В. Коваленко, Н. Внукова та інші. Їхні напрацювання є важливою основою для удосконалення механізмів функціонування банківської системи України.

Мета дослідження полягає у виявленні сучасних тенденцій розвитку банківської системи України, аналізі факторів, що впливають на її стабільність і ефективність, а також у формуванні практичних рекомендацій щодо підвищення стійкості та адаптивності банківського сектора в умовах економічних викликів. Для досягнення мети в роботі визначено такі **завдання**:

- розкрити теоретичну сутність та функції банківської системи, а також проаналізувати основні підходи до її розвитку;
- дослідити сучасний стан банківської системи України, охарактеризувати її структуру, динаміку ключових показників і виклики, з якими вона стикається;
- оцінити вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на ефективність функціонування банківських установ;
- визначити основні тенденції та перспективи розвитку банківської

системи в умовах трансформаційної економіки;

- запропонувати практичні рекомендації щодо підвищення стійкості та конкурентоспроможності банківської системи України.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес функціонування та розвитку банківської системи України в умовах сучасних економічних викликів. Предметом дослідження постає сукупність теоретичних засад, економічних відносин, механізмів і тенденцій, що визначають ефективність та стійкість банківської системи на сучасному етапі.

Методи дослідження. У ході дослідження застосовувалися такі методи: аналіз та узагальнення наукових джерел - для вивчення теоретичних засад функціонування банківської системи; статистичний метод - для оцінки динаміки основних показників діяльності банків; метод порівнянь - для виявлення тенденцій та змін у структурі банківського сектору; метод моделювання, зокрема метод Монте-Карло - для прогнозування перспектив розвитку банківської системи України в умовах економічної нестабільності.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати дослідження було оприлюднено на всеукраїнських науково-практичних студентських конференціях:

1. Сучасні вектори інноваційного розвитку банківської системи України – опублікована у збірнику матеріалів конференції «Студентські наукові читання 2024» (м. Житомир, 28 листопада 2024 року, Поліський національний університет);

2. Теоретико-методологічні засади функціонування банківської системи України в умовах воєнного часу - опублікована у збірнику матеріалів ІХ науково-практичної студентської конференції «Фінансове забезпечення економіки» (м. Житомир, 30 травня 2025 року, Поліський університет).

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Обсяг основної частини кваліфікаційної роботи становить 24 друкованих сторінок. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (40 найменувань), містить 7 таблиць, 4 рисунка, додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ефективно діюча та добре структурована банківська система є фундаментальною опорою для досягнення необхідного рівня економічного розвитку в державі. Це твердження підтверджується тією роллю, яку відіграють банківські установи як сполучна ланка між різними секторами економіки та сферами суспільної діяльності, сприяючи потоку фінансових ресурсів. Саме через злагоджену та ефективно функціонуючу систему банківських установ генеруються інвестиції в національну економіку [5].

Ефективне функціонування та розвиток банківської системи зумовлені комплексом ключових факторів, серед яких важливу роль відіграють належний державний нагляд і регулювання, що гарантують валютну стабільність і надійність банківських операцій, а також забезпечення балансу між попитом і пропозицією на грошовому ринку. Водночас особливе значення має узгодження прагнення банків до прибутковості з потребами соціально-економічного розвитку країни.

У нормативно-правових актах України відсутнє економічне визначення поняття «банківська система». Натомість доступні лише визначення його складових елементів. Зокрема, статтею 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що «Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, створених і діючих на території України в відповідно до положень цього Закону та інших законів України [15].

Окремі дослідники характеризують досліджуваний термін за інституційними та системними принципами. У цьому контексті інституційний принцип припускає наявність набору структурних компонентів у банківській системі, що породжує спірне питання про те, чи слід також включати

небанківські установи до цієї структури. Водночас систематичне тлумачення категорії вимагає існування взаємопов'язаних елементів або відповідних зв'язків, які функціонують відповідно до чітких системних принципів, мають регулятивну та саморегулюючу основу та на які, серед інших міркувань, впливають як макроекономічні, так і мікроекономічні фактори [5].

Наголошуючи на необхідності розглядати «банківську систему» як мережу взаємопов'язаних компонентів, звернемося до розгорнутого визначення, наданого В.С. Стенд: «банківська система є складною самоорганізованою та динамічною системою, яка охоплює всі банки всередині країни, діяльність яких регулюється законом і спрямована на виконання вимог економіки та суспільства, одночасно забезпечуючи свою внутрішню стабільність». Водночас важливо, щоб банківська система взаємодіяла з іншими секторами та елементами фінансової системи держави, враховуючи інтереси різних зацікавлених сторін, а не зосереджуючись виключно на максимізації своєї прибутковості [6].

Розвиток сучасної банківської системи в Україні відбувався в окремі етапи, кожен з яких є предметом постійного дослідження вітчизняних науковців (див. табл. 1.1). Проте аналіз не охоплював етапи еволюції банківської системи, які вплинули на її функціонування на території колишнього СРСР, оскільки вони трактувалися дослідниками як окремі етапи розвитку. Ми стверджуємо, що ознаки цього етапу розвитку передусім пов'язані з процесами реформування банківської системи СРСР, хоча організаційні основи української банківської системи були закладені ще за часів радянської імперії [39].

Функціонування банківської системи здійснюється виключно на підставі чинного законодавства, оскільки відповідні закони та нормативно-правові акти, що приймаються регулятором, чітко регламентують усі аспекти діяльності як окремих банківських установ, так і системи в цілому [7]. Однією з ключових функцій банківської системи є регулювання грошової пропозиції відповідно до потреб економіки, що має особливе значення з огляду на її роль у забезпеченні

макроекономічної стабільності. Хоча кожен банк має право самостійно випускати платіжні засоби, саме в межах цілісної банківської системи ця функція набуває масштабності та системного впливу. Емісія грошових засобів безпосередньо впливає на обсяг грошової маси, а отже, на стабільність економіки, ефективність виробництва та рух товарів [12].

Таблиця 1.1.

Основні етапи становлення та розвитку банківської системи України

Етап	Період	Характеристика
Етап I	1991–1992 рр.	Зростання кількості банківських установ, створення правової бази банківської діяльності, впровадження НБУ перших монетарних інструментів.
Етап II	1992–1993 рр.	Перетворення державних банків у акціонерні товариства із залученням приватного капіталу, поява невеликих банків, орієнтованих на отримання прибутку в умовах інфляції.
Етап III	1994–1996 рр.	Посилення регуляторних функцій НБУ, скорочення кількості банків через банкрутства, проведення грошової реформи.
Етап IV	1997–2001 рр.	Залучення іноземних інвестицій у банківський сектор, запровадження норми обов'язкового продажу валюти, вдосконалення законодавства щодо дворівневої структури банківської системи.
Етап V	2002–2008 рр.	Розширення спектра банківських послуг, стабілізація банківської галузі, поява великих комерційних банків, зростання довіри до банків та збільшення обсягу депозитів.
Етап VI	2009–2014 рр.	Спад банківської активності через світову кризу, девальвація національної валюти, зниження банківського попиту населення, підтримка НБУ банківського сектору та захист інтересів вкладників, вплив російської агресії на фінансову стабільність.
Етап VII	2015–2019 рр.	Скорочення частки іноземного капіталу, зменшення кількості банківських установ, реформування банківської галузі з урахуванням зарубіжного досвіду, запровадження інфляційного таргетування, націоналізація найбільшого комерційного банку для стабілізації банківської системи.
Етап VIII	2020–2021 рр.	Організація роботи банків в умовах пандемічних обмежень, активний розвиток цифрових банківських послуг, оптимізація відділень банків.
Етап IX	Поточний	Різке зміщення акцентів у діяльності банків через військову агресію росії: втрата матеріальних активів, падіння попиту з боку населення, забезпечення безпеки персоналу та клієнтів, зростання участі банків у фінансуванні бюджетного дефіциту.

Джерело: узагальнено за даними [39]

На тлі війни, політичної нестабільності, непередбачуваної економіки, яка характеризується відносно високим рівнем інфляції та падінням ВВП, надійна банківська система відіграватиме вирішальну роль у пом'якшенні несприятливих наслідків різних факторів для країни. економіка. Успішне

функціонування банківської системи України залежить від конкретних макроекономічних і політичних елементів. Ми визначили фактори, які мають переважно негативний вплив (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Чинники стримування ефективного розвитку банківської системи України

Джерело: сформовано на основі [39]

Враховуючи важливість нинішнього стану розвитку України та її фінансово-економічної структури, основним згубним впливом на ефективний розвиток банківської системи є «фактор війни». Така ситуація порушує всі фінансово-економічні зв'язки, характерні для ринкової економіки, часто зміщуючи фокус зацікавлених сторін на збереження персоналу та активів. Отже, гонитва за прибутковістю відсувається на другий план [13].

Вплив політичного впливу на ефективність банківської системи в першу чергу проявляється через «доларизацію» економіки, оскільки громадяни схильні віддавати перевагу заощадженням в іноземній валюті в умовах політичної нестабільності. Науковці відзначають певну кореляцію між зростанням обмінного курсу в періоди політичної кризи в Україні та фінансовими результатами банківських установ.

Крім того, існують можливості як добровільного, так і «добровільно-примусового» виведення банківського капіталу з ринку. Щодо недоліків, пов'язаних з організацією грошово-кредитних відносин у державі, доцільно виділити такі: недоліки у проведенні НБУ процентної політики; небажання суб'єктів застосовувати монетарні стратегії, спрямовані на таргетування інфляції; та відсутність чітко визначених програм підтримки, спрямованих на

стимулювання реального сектору економіки, серед іншого [14].

Визначено, що банківська система України функціонує на двох рівнях, як це визначено національним законодавством. Проте нормативно-правові акти не дають формального визначення банківської системи. Банківську систему доцільно охарактеризувати як складну, самоорганізовану та динамічну сутність, що охоплює всі банки країни. Діяльність цих банків регулюється законодавством і спрямована на задоволення потреб як економіки, так і суспільства, забезпечуючи при цьому їхню внутрішню стабільність. Серед різних факторів, що негативно впливають на ефективність вітчизняної банківської системи, особливо вагомим є введення воєнного стану [14].

Висновки до Розділу 1

1. Банківська система України відіграє ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, фінансового посередництва та підтримці соціально-економічного розвитку держави. Її функціонування базується на чітко визначеному правовому полі та інституційному підґрунті, що дозволяє координувати дії Національного банку, комерційних банків та інших фінансових установ. Незважаючи на відсутність формального економічного визначення банківської системи в законодавстві, вона об'єктивно постає як складна та динамічна структура, яка функціонує відповідно до принципів саморегуляції та взаємодії з іншими секторами економіки.

2. На ефективність розвитку банківської системи України істотно впливають зовнішні та внутрішні чинники, серед яких домінують воєнний стан, політична нестабільність, високий рівень доларизації економіки, а також недоліки в реалізації монетарної політики. Поточна ситуація зумовлює необхідність адаптації банків до кризових умов, зокрема шляхом зміщення фокусу з отримання прибутку на збереження активів, підтримку клієнтів і участь у фінансуванні державних потреб. У цих умовах критично важливою є роль державного регулювання та гнучких стратегічних рішень на рівні НБУ й окремих банків.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах війни та економічної нестабільності українська банківська система продовжує адаптуватися до нових викликів, демонструючи поступове зниження кількості активних банківських установ. Одним із ключових індикаторів поточного стану є динаміка числа банків, які мають чинну банківську ліцензію. Така тенденція відображає процеси консолідації банківського сектору, посилення регуляторних вимог, а також вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, зокрема втрат активів, відтоку капіталу й зменшення інтересу іноземних інвесторів.

Важливо простежити, як змінювалась кількість банківських установ, зокрема з іноземною участю, протягом останніх п'яти років (рис. 2.1).

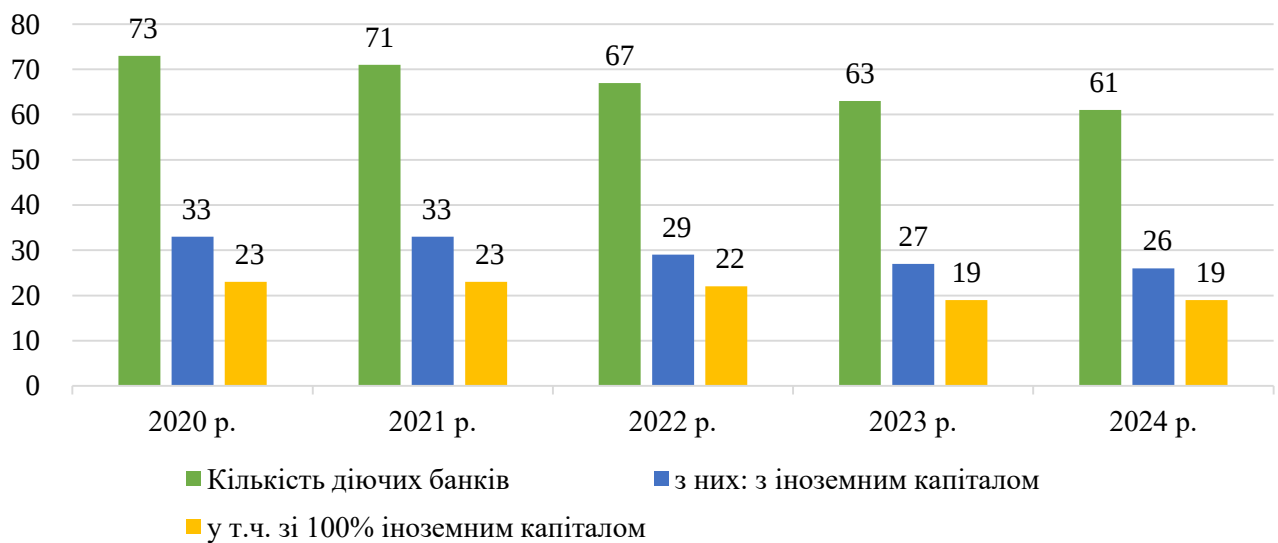

Рис. 2.1 Кількість ліцензованих банків в Україні, одиниць

Джерело: побудовано за даними [23].

Протягом 2020–2024 рр. спостерігається стабільна тенденція до скорочення кількості банків, що мають банківську ліцензію, з 73 до 61 установи, що свідчить про триваючий процес очищення та укрупнення банківського сектору. Водночас кількість банків з іноземним капіталом також поступово зменшується, що може свідчити про зниження привабливості

українського ринку для міжнародних інвесторів через високі ризики. Це, у свою чергу, ставить перед вітчизняною банківською системою виклик щодо збереження конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах обмеженого доступу до іноземного капіталу.

Оцінка темпів приросту основних фінансових показників банківської системи дає змогу виявити динаміку її розвитку та фінансової стійкості. На рис.2.2 представлено зміни в темпах приросту загальних активів, зобов'язань та капіталу банківського сектору України протягом 2020–2024 рр.

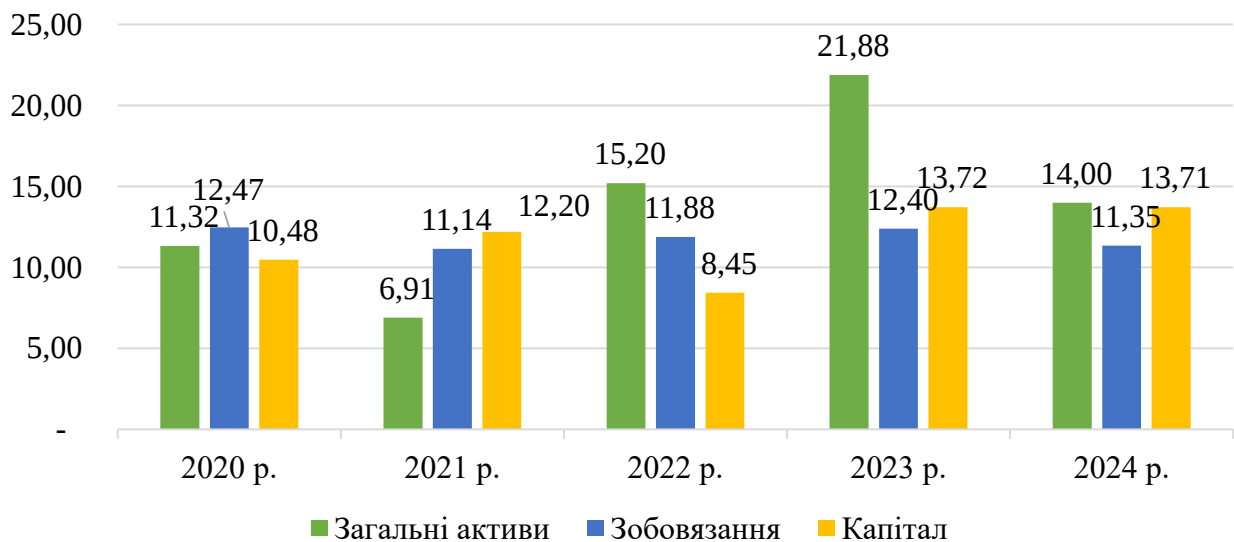

Рис. 2.2 Динаміка темпів приросту активів, зобов'язань і капіталу банківського сектору України, %

Джерело: побудовано за даними [23].

Протягом аналізованого періоду спостерігається загальна позитивна динаміка зростання основних фінансових показників банківського сектору, що свідчить про його адаптивність до зовнішніх викликів. Особливо помітним є зростання загальних активів у 2022-2023 рр., що може бути зумовлено активною участю банків у фінансуванні державного бюджету та рефінансуванні. Темпи приросту зобов'язань залишаються відносно стабільними, що вказує на збереження довіри вкладників та партнерів. Зростання капіталу банків свідчить про поступове зміцнення фінансової бази сектору, що є важливим фактором стійкості в умовах воєнного часу.

Для комплексної оцінки фінансової стійкості банківського сектору України важливо проаналізувати структуру та динаміку активів комерційних банків. У табл. 2.1 наведено основні складові активів за 2020-2024 рр., що дозволяє простежити тенденції їх змін та визначити ключові напрями зростання.

Таблиця 2.1

Аналіз активів комерційних банків України, млн. грн

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна 2024 р. до 2020 р.,%
Активи банків	1 822 841	2 053 232	2 351 678	2 945 030	3 422 600	188
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2 205 915	2 358 324	2 716 794	3 311 322	3 774 921	171
Готівкові кошти	73 174	75 375	74 760	79 218	111 599	153
Банківські метали	572	384	156	120	244	43
Кошти в Національному банку України	37 615	34 973	82 485	213 489	229 448	610
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	176 041	172 868	315 085	348 166	355 226	202
Кредити надані клієнтам	960 597	1 065 347	1 036 213	1 024 678	1 138 036	118
Кредити, що надані органам державної влади	11 641	26 973	24 809	18 349	13 077	112
Кредити, що надані суб'єктам господарювання	749 335	795 513	801 413	783 690	850 581	114
Кредити, що надані фізичним особам	199 561	242 633	209 943	222 590	274 276	137
Кредити, надані небанківським фінансовим установам	60	228	48	49	102	170
Вкладення в цінні папери та довгострокові інвестиції	791 373	829 887	1 022 658	1 466 474	1 692 972	214
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	388 477	308 349	369 936	371 189	358 057	92

Джерело: побудовано за даними [23].

У період з 2020 р. по 2024 р. активи банківської системи України демонстрували стійке зростання, що свідчить про адаптацію банків до складних економічних умов та нарощування обсягів банківських операцій. Загальні активи зросли на 71%, а скориговані на резерви - на 88%, що відображає

реальне покращення активної діяльності. Найбільш динамічне зростання спостерігалось за статтями кошти в НБУ» (+610%) та вклади в цінні папери та інвестиції (+214%), що може бути пов'язано з активною участю банків у фінансуванні державних програм та управлінні ліквідністю. Разом із тим, зростання кредитування клієнтів було більш стриманим (+18%), що свідчить про зважену кредитну політику в умовах ризиків. Загалом структура активів свідчить про переорієнтацію банків на більш безпечні та ліквідні інструменти.

З метою комплексної оцінки фінансової стійкості банківської системи України доцільно проаналізувати структуру та динаміку пасивів комерційних банків. У таблиці 2.2 наведено ключові показники, що відображають обсяги капіталу, зобов'язань, а також джерела формування ресурсної бази банків протягом 2020–2024 рр.

Таблиця 2.2

Аналіз пасивів комерційних банків України, млн грн

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміна 2024 р. до 2020 р., %
Пасиви банків	1 822 841	2 053 232	2 351 678	2 945 030	3 411 224	187
Капітал	209 460	255 514	215 840	296 044	405 938	194
з нього: статутний капітал	479 932	481 535	407 021	404 751	406 955	85
Зобов'язання банків	1 613 381	1 797 718	2 135 838	2 648 986	3 005 286	186
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24 235	24 948	6 457	6 763	5 608	23
Кошти суб'єктів господарювання	646 491	758 434	889 526	1 260 156	1 429 464	221
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	681 892	726 898	933 240	1 083 758	1 232 863	181
Кошти небанківських фінансових установ	34 704	41 410	53 188	61 741	71 289	205

Джерело: побудовано за даними [23].

Упродовж 2020–2024 рр. пасиви комерційних банків України зросли на 87%, що свідчить про суттєве розширення ресурсної бази банківського сектору. Найбільш динамічне зростання продемонстрували кошти суб'єктів господарювання (на 221%) та небанківських фінансових установ (на 205%), що свідчить про зростання довіри бізнесу до банківської системи. Водночас,

строкові вклади й кредити, отримані від інших банків, навпаки, зменшились на 77%, що може бути ознакою зменшення міжбанківського кредитування або зміни структури фінансування. Капітал банків також суттєво зріс (на 94%), незважаючи на скорочення статутного капіталу, що може свідчити про переважне зростання за рахунок нерозподіленого прибутку та інших складових.

Для оцінки ефективності діяльності банківського сектору важливим є аналіз показників рентабельності, зокрема активів та капіталу. На рисунку 2.3 відображено динаміку рентабельності активів та капіталу банків України у 2020–2024 рр.

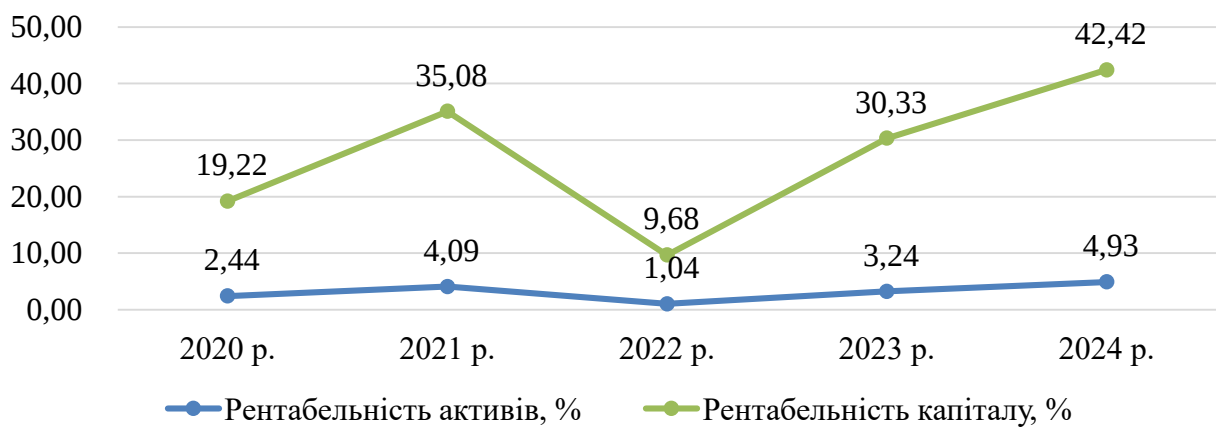

Рис. 2.3 Рентабельність активів та капіталу банків України, %

Джерело: побудовано за даними [23].

Упродовж аналізованого періоду рентабельність капіталу демонструвала значну волатильність: після стрімкого зростання до 35,08% у 2020 р. спостерігалось різке зниження до 9,68% у 2022 році, з подальшим зростанням до 42,42% у 2024 р.. Рентабельність активів змінювалась менш різко, але також відображала подібні тренди - зниження в 2023 р. до 1,04% та подальше зростання до 4,93% у 2024 р.. Такі коливання можуть свідчити про вплив зовнішньоекономічних та внутрішніх кризових факторів, зміну структури активів і капіталу, а також про адаптаційні можливості банківської системи до нових умов функціонування.

Для повного уявлення про фінансову ефективність функціонування банківської системи України доцільно проаналізувати структуру доходів,

витрат і чистого прибутку банків. У таблиці 2.3 представлено динаміку цих показників за 2021- 2024 рр., а також обчислено абсолютну та відносну зміну за цей період.

Таблиця 2.3

Аналіз доходів, витрат та чистого прибутку банків України, млн грн

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютна зміна	Відносна зміна
Доходи банків	273 863	357 549	446 737	507 301	233 438	185
процентні доходи	168 746	217 053	304 437	351 588	182 842	208
комісійні доходи	93 162	85 622	97 572	110 710	17 548	119
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	-77	43 482	30 264	34 403	34 480	-44 679
інші операційні доходи	7 488	8 126	8 364	6 541	-947	87
інші доходи	3 175	2 413	4 043	1 967	-1 208	62
повернення списаних активів	1 370	853	2 056	2 092	722	153
Витрати банків	196 488	335 628	363 699	403 598	207 110	205
процентні витрати	51 097	65 358	103 043	117 265	66 168	229
комісійні витрати	35 186	35 449	46 457	53 803	18 617	153
інші операційні витрати	18 244	17 875	18 481	19 489	1 245	107
загальні адміністративні витрати	78 293	82 434	92 325	110 825	32 532	142
інші витрати	3 855	5 951	8 727	8 900	5 045	231
відрахування в резерви	3 448	121 204	17 657	9 600	6 152	278
податок на прибуток	6 364	7 356	77 009	83 718	77 354	1 315
Чистий прибуток	77 376	21 921	83 039	103 703	26 327	134

Джерело: побудовано за даними [23].

Упродовж 2021-2024 рр. спостерігається суттєве зростання доходів банківського сектору - з 273,9 млрд грн у 2021 р. до 507,3 млрд грн у 2024 р. (збільшення на 185%). Основним джерелом доходів залишаються процентні надходження, які зросли більш ніж удвічі. Попри певні коливання інших статей доходів, загальна динаміка є позитивною. Водночас витрати банків також зросли - на 205%, переважно за рахунок зростання процентних і адміністративних витрат, а також різкого збільшення податкового навантаження. Важливо зазначити, що після скорочення прибутків у 2022 р. (21,9 млрд грн), вже у 2023- 2024 рр. спостерігається значне відновлення - чистий прибуток банків у 2024 р. сягнув 103,7 млрд грн, що свідчить про ефективну адаптацію банківської системи до економічних викликів.

Висновки до Розділу 2

1. За допомогою всебічного аналізу сучасного стану банківської системи України в умовах воєнного часу встановлено, що банківський сектор продовжує адаптуватися до економічної нестабільності, демонструючи тенденцію до консолідації та зменшення кількості активних установ, зокрема із залученням іноземного капіталу. Незважаючи на скорочення кількості банків, спостерігається поступове зростання основних фінансових показників - активів, зобов'язань та капіталу, що свідчить про стабілізацію системи та її здатність функціонувати в умовах підвищених ризиків.

2. Детальний аналіз структури активів і пасивів показав переорієнтацію банків на більш ліквідні та безпечні інструменти, зокрема зростання коштів у НБУ та вкладень у цінні папери. Рентабельність капіталу та активів, попри коливання, відновлюється, що свідчить про ефективне управління ресурсами. Динаміка доходів і витрат банківської системи також засвідчує її стійкість - у 2024 році прибутковість перевищила докризові показники. Загалом результати аналізу підтверджують, що банківська система України демонструє високий рівень адаптивності та фінансової стійкості в умовах воєнних і макроекономічних викликів.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах трансформації фінансового сектору та впровадження нових регуляторних підходів, банківська система України продовжує адаптацію до викликів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Значна волатильність економічних процесів, вплив військових дій, а також глобальні тенденції цифровізації та інституційного укріплення банків змушують переглядати моделі стратегічного прогнозування розвитку банківської діяльності.

З урахуванням зазначених чинників особливої актуальності набуває питання оцінки перспектив зміни обсягів банківських активів як ключового індикатора стабільності та динаміки банківського сектору. Оскільки активи банківської системи формуються під впливом багатьох макро- та мікроекономічних показників, виникає потреба у використанні аналітичних методів, здатних враховувати невизначеність середовища [11].

Одним із таких методів, що широко застосовується у фінансовому прогнозуванні, є метод Монте-Карло. Його перевагою є можливість моделювання складних взаємозалежностей та варіативних сценаріїв, що дозволяє отримати розподіл ймовірних значень цільового показника - в даному випадку обсягу капіталу, зосередженого у банківських активах (Абс). Це дозволяє перейти від статичного до динамічного аналізу, що є критично важливим в умовах нестабільного економічного середовища. У даному дослідженні для моделювання обсягів капіталу в активах банківської системи (Абс) обрано такі фактори:

- Залучений банками капітал (Збс) - насамперед депозити, що формують ресурсну базу;
- Рентабельність активів (Ра) - ефективність використання ресурсів;
- Середня відсоткова ставка (Вс) - визначає вартість кредитних ресурсів;

- Чистий прибуток банків (Чп) - фінансовий результат діяльності, що відображає загальну ефективність управління банком, його дохідність та рівень ризиків.

Подальший аналіз базуватиметься на генерації випадкових варіацій зазначених параметрів з метою побудови прогнозової моделі розвитку банківської системи із застосуванням методу Монте-Карло. Розрахуємо основні показники для методу (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Показники для методу Монте-Карло

Показник:	Абс	Збс	Вс	Чп	Ра
Середнє значення	2 735853,5	1926062,5	18,0	56376,5	7,7
Стандартне відхилення	325536,5	692550,5	1,5	39010,5	2,55
Коеф варіації	0,11	0,36	0,90	0,69	0,68
Мінімум	2410317	1233512	16,0	17366	5,15
Максимум	3061390	2618613	20,5	95387	10,25
Число випадків рентаб <0					0,00

Джерело: власні дослідження

Отримані статистичні параметри слугують основою для проведення імітаційного моделювання за методом Монте-Карло, що дозволяє врахувати невизначеність та варіативність ключових економічних показників. У табл. 3.2 представлено результати такого аналізу, які відображають розподіл прогнозованих значень обсягів капіталу в банківських активах за оптимістичним, базовим і песимістичним сценаріями.

Таблиця 3.2

Сценарний аналіз результатів імітаційного моделювання

Показники	Сценарії		
	Песимістичний	Оптимістичний	Імовірний
Обсяг капіталу, зосередженого у банківських активах, млн грн	2 410 317	3 061 390	2 735 853,5
Залучений банками капітал, млн грн	1 233 512	2 618 613	1 926 062,50
Середня відсоткова ставка, млн грн	16	20,5	18
Чистий прибуток банків, млн грн	17 366	95 387	56 376,50
Рентабельність активів, %	5,15	10,25	7,7

Джерело: власні дослідження

Сценарний аналіз дозволяє оцінити межі можливих коливань ключових показників та сформувані більш обґрунтовані уявлення про потенційну динаміку розвитку банківської системи України. Зокрема, оптимістичний сценарій передбачає зростання обсягів капіталу в банківських активах до понад 3 трлн грн за умови високої рентабельності, значного прибутку та зростання депозитної бази. Песимістичний сценарій демонструє зниження цих показників унаслідок зменшення прибутковості та обсягів залучених ресурсів. Імовірний (базовий) варіант відображає середній прогноз, який вважається найбільш реалістичним за збереження поточних тенденцій. Метод Монте-Карло у поєднанні зі сценарним підходом забезпечує гнучке та надійне інструментальне підґрунтя для стратегічного планування у банківському секторі.

У контексті стратегічного планування важливо не лише прогнозувати майбутній стан банківської системи, а й визначити перспективні напрями її розвитку. З урахуванням поточних викликів та глобальних трансформацій сформульовано ключові цілі, реалізація яких сприятиме зміцненню банківського сектора України (табл. 3.3.).

Таблиця 3.3

Перспективи розвитку банківського сектора України

Перспективні цілі	Інструменти досягнення
Зміцнення фінансової стійкості банків	-підвищення нормативів капіталу; -ефективне управління ризиками, удосконалення наглядової політики.
Розширення доступу до банківських послуг	-розвиток цифрових банківських сервісів; - підтримка фінансової інклюзії, розширення мережі установ.
Підвищення рівня довіри до банківської системи	- посилення прозорості звітності; - посилення відповідальності банків, захист прав вкладників.
Сприяння кредитуванню реального сектору економіки	- створення стимулів для кредитування МСП; - зниження процентних ставок.
Інтеграція до європейського фінансового простору	- гармонізація регуляторної бази з нормами ЄС; - виконання вимог Базельських угод.
Розвиток інноваційних фінансових технологій	- підтримка стартапів; - партнерства банків з ІТ-компаніями.

Джерело: власні дослідження

Запропоновані перспективні цілі розвитку охоплюють ключові напрями модернізації банківської системи: зміцнення капіталу, зниження ризиків,

підвищення рівня довіри громадян, цифровізацію, підтримку кредитування реального сектору економіки та поступову інтеграцію в європейський фінансовий простір. Для цього необхідним є впровадження відповідних інструментів досягнення - як з боку Національного банку, так і зі сторони самих банківських установ - з акцентом на інноваційність, прозорість та підзвітність.

Комплексна реалізація зазначених стратегічних напрямів сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоспроможності банківської системи України. У перспективі це забезпечить зміцнення довіри до банків з боку населення та бізнесу, стабільне функціонування фінансового ринку, а також зростання інвестиційної привабливості країни. Особливо важливо, щоб модернізація банківського сектору відбувалася синхронно з іншими елементами фінансової та економічної політики держави, що дозволить сформувати надійну основу для сталого економічного зростання в повоєнний період.

Висновки до Розділу 3

1. У третьому розділі було розглянуто актуальні тенденції та виклики, що формують сучасний стан банківської системи України, зокрема економічна нестабільність, наслідки воєнних дій та необхідність адаптації до цифрових трансформацій. Застосування методу Монте-Карло дало змогу змодельовати можливі сценарії розвитку банківського сектору з урахуванням варіативності ключових показників. Результати сценарного аналізу дозволили виявити межі коливань обсягів банківських активів залежно від умов, що змінюються.

2. Окрім кількісного прогнозування, у розділі було визначено стратегічні цілі розвитку банківської системи та відповідні інструменти їх досягнення. Зокрема, йдеться про зміцнення фінансової стійкості, розширення доступу до банківських послуг, підтримку інновацій та євроінтеграцію. Комплексна реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню довіри до банків та посиленню їх ролі в економічному відновленні України.

ВИСНОВКИ

1. Банківська система відіграє ключову роль у фінансовій стабільності та економічному зростанні держави. Вона забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів, їх перерозподіл і кредитування реального сектору. Її ефективне функціонування ґрунтується на нормативно-правовій базі, дотриманні фінансових стандартів та механізмах грошово-кредитного регулювання. Банки виступають посередниками між заощаджувачами та позичальниками, що створює необхідні умови для інвестиційної активності в економіці.

2. Розвиток банківської системи відбувається в контексті глобалізації, цифровізації та інтеграції до міжнародних фінансових структур. Особливу роль відіграє дотримання принципів прозорості, надійності та підзвітності банків, що сприяє зміцненню довіри з боку вкладників і партнерів. Важливо також адаптувати законодавство до європейських норм, що відкриває нові можливості для модернізації сектору. Ці теоретичні засади формують фундамент для подальшого аналізу й стратегічного планування.

3. Сучасний стан банківської системи України характеризується одночасним посиленням фінансової стабільності та наявністю зовнішніх загроз. Незважаючи на складну економічну та безпекову ситуацію, банки демонструють зростання активів, покращення прибутковості та зміцнення капітальної бази. Спостерігається також тенденція до концентрації ресурсів у великих банках із державною участю. Це свідчить про здатність системи адаптуватися до нових викликів і поступово відновлювати довіру клієнтів.

4. Однак зберігаються ризики, пов'язані з воєнними діями, інфляцією, падінням платоспроможності населення та підприємств. Національний банк відіграє активну роль у стабілізації ситуації через гнучке регулювання, монетарні інструменти та контроль за ліквідністю. Проблеми в структурі активів, залежність від зовнішніх чинників і потреба в модернізації залишаються актуальними. Водночас наявні ресурси та реформаторський потенціал дозволяють розглядати банківську систему як один із головних

драйверів післявоєнного відновлення.

5. Прогнозування розвитку банківської системи потребує врахування невизначеності економічного середовища та багатьох взаємопов'язаних факторів. Застосування методу Монте-Карло дозволяє оцінити ймовірні сценарії змін у таких показниках, як прибутковість, рентабельність активів, обсяги залучених коштів. Це забезпечує більш точне уявлення про можливі варіанти розвитку та дозволяє розробити адаптивні стратегії. Побудовані моделі показують, що навіть у песимістичних умовах є потенціал для поступового відновлення банківського сектора.

6. Перспективи розвитку включають посилення фінансової стійкості, цифровізацію банківських послуг, розширення доступу до фінансової інфраструктури та інтеграцію у європейський фінансовий простір. Важливим завданням є підвищення довіри населення через прозорість діяльності банків, захист прав вкладників і підтримку фінансової інклюзії. Комплексна реалізація таких заходів сприятиме сталому розвитку банківської системи в довгостроковій перспективі. Інновації, партнерства з технологічними компаніями та стратегічне планування стануть рушійною силою її модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lytvyn O., Bank D. Current state of Ukraine's banking system and its prospects for the future. *Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції*. Черкаси. С. 44-46.
2. Андрющенко І. С., Скидан В. Л. Цифрова трансформація банківського сектора України. *Бізнес-інформ*. 2023. № 12. С.77-82.
3. Банківська система : навчальний посібник / Ю. Є. Холодна, О. М. Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316 с.
4. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.]; за заг. ред. Н.С. Ситник. Львів:ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
5. Банківська система: навчальний посібник / С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська; за ред.. С. А. Кузнецової. – К. : “Центр учбової літератури”, 2014. – 400 с.
6. Банківська система: підручник / М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра та ін.; за ред. д.е.н., професора М.І. Крупки. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 556 с.
7. Барна М. Ю., Рушишин Н. М. Стан і тенденції розвитку банківської системи в контексті структурного реформування національної економіки України. *Науковий журнал “Наукові горизонти”*. 2020. Т. 23, № 12. С. 84-98.
8. Васюренко О.В. Інноваційні тенденції розвитку банківського сектору України *Фінанси України*. 2021. № 2. С. 35-41.
9. Гладких Д.М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 327–333.
10. Глазунов А.О. Розробка індексу кредитних стандартів в Україні за допомогою впорядкованих логістичних моделей. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 311-319

11. Горбатюк М.В., Дмитренко О.Є. Вплив діджиталізації на розвиток банківських послуг в Україні. *Фінансовий ринок України*. 2020. № 1. С. 22-28.
12. Гура О. Л. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. *Ефективна економіка*. 2018. С. 24-29
13. Дятлова Ю. В. Розвиток банківського сектору України в умовах конкурентної інтерналізації: методичний підхід до оцінювання. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 16. Т. 1. С. 67-74.
14. Жирій К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у часи війни. unian.ua. 2022. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasiviyini-novini-ukrajina-11753254.html>. (дата звернення: 02.04.2025)
15. Заруцька О.П., Павлов Р.А. Прозорість банківського нагляду, як необхідна умова незалежності національного банку України. *Вісник СумДУ. Серія “Економіка”*. 2020. № 3. С. 54-62.
16. Іващук О. В. Антикризисні механізми відновлення стійкості банківської системи в умовах глобальної нестабільності. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 5 (133). С. 141-146.
17. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи. *Ефективна економіка*. 2020. С. 1-9.
18. Коваленко В. В. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2 (19). С. 321-330.
19. Коваленко В.В. Вплив банківського кредитування на підтримку сталого розвитку країни в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. №5-6 (318-319). С. 47-57.
20. Коверза В. С., Неізнестна О. В., Шендригоренко М. Т., Іванова Н. С. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банків в контексті інтеграції в ЄС. Електронне наукове фахове видання “*Ефективна економіка*”.URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/77.pdf.
21. Кузьменко В., Овчаренко В. О. Тенденції розвитку сучасних

банківських технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 2. С. 98-103.

22. Лопатовська О., Мельник А. Кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 3. С. 172-176.

23. Наглядова статистика : офіційний сайт НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 22.04.2025)

24. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

25. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.04.2025)

26. Пасічник В.В., Стельмах О.М. Банківський сектор України: стан та перспективи розвитку. *Наукові праці НДФІ*. 2021. Вип. 2 (162). С. 23-29.

27. Правдиківська І.І., Дорошенко Н.О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 150–153

28. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. No 2121-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.04.2025)

29. Прокопенко Н., Мирончук В., & Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. No 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556/1497>.

30. Руда О.Л. Банківський нагляд та його вплив на банківську систему України. *Агросвіт*. 2022. № 5-6. С. 15-23.

31. Рушишин Н. М., Мединська Т. В., Лихна С. П. Трансформація банківського сектору національної економіки в умовах сучасних викликів. *Інфраструктура ринку*. 2019. No 27. С. 337-344.

32. Рушишин Н.М., Пелех О.Р., Козак А.Р., Криворучко Н.М. Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 75. С. 27-36

33. Ситник Н., Пріцак Я. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*, 2023. №6 (118). С.94-98
34. Стратегія розвитку FinTech 2025 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/news/all/finansova-inklyuziya-innovatsiyita-bezgotivkovi-operatsiyi-v-ukrayini--prioriteti-strategiyi-rozvitku-fintech-2025>. (дата звернення: 02.04.2025)
35. Сус Л.В. Ідентифікація ризиків ринку криптовалют. *Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку»* (3 листопада 2022 року) Житомир : Поліський національний університет. 2022. С. 102-105.
36. Ушакова О. А. Банківські операції: навч. посіб. / О. А. Ушакова. Рівне : НУВГП, 2021. 226 с.
37. Хавонова В. Теоретико-методологічні засади функціонування банківської системи України в умовах воєнного часу. *Фінансове забезпечення економіки: матеріали IX науково-практичної студентської конференції*, 30 травня 2025 р. Житомир :Поліський університет. 2025. С.78-81.
38. Хавонова В.І. Сучасні вектори інноваційного розвитку банківської системи України. *Студентські наукові читання 2024*. Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 28 листопада 2024 р. Житомир : Поліський національний університет. 2024. С. 256-258.
39. Халімон Т. М. Принципи (засади) організації та здійснення банківської діяльності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4 (25). Т. 3. С. 71-75.
40. Шевцова О.Й. Функціональна адаптація банківської системи України з позиції системного аналізу. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2024. № 3-4 (316-317). С. 80-86.